

*Makalenin Türü: Araştırma Makalesi / Research Article

*Geliş Tarihi / First Received: 28.02.2021

*Kabul Tarihi / Accepted: 13.03.2022

*Atf Bilgisi: Masaracı, Y. (2022). “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları”. Hars Akademi, 5, Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, 299-313.

*Citation: Masaracı, Y. (2022). “Selimiye And Çatma Weavings In Istanbul Metropolitan Municipality Museum Collection”. Hars Akademi, 5, Aydın Uğurlu And Traditional Arts Special Issue, 299-313.

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ MÜZE KOLEKSİYONUNDAKİ SELİMİYE VE ÇATMA DOKUMALARI

*Yasemin MASARACI**

Öz

İnsanlığın her döneminde yaşamın içinde olan dokumacılığın tarihsel sürecini izleyebilmenin en güzel ve kolay yönlerinden biri müzelerde bulunan koleksiyonlardan yararlanmaktır. Dokumaların çabuk yıpranmaları ve dayanıksızlıkları göz önüne alındığında yüzyıllar öncesinden günümüze kadar gelebilmeleri oldukça önemlidir. Bu bakımdan müzelerin koleksiyonlarında bulunmaları onlara müzelerdeki diğer eserler arasında bir ayrıcalık kazandırmaktadır.

Bu bağlamda çalışmada İstanbul Büyükşehir Belediyesi müze koleksiyonunda bulunan Çatma ve Selimiye kumaşları ele alınmıştır. Osmanlı'nın son dönem dokumacılığını yansıtan bu kumaşlar; malzeme, teknik, süsleme ve kullanım gibi özellikleri incelenerek gruplandırılmış, Osmanlı kumaş sanatı içerisindeki yeri vurgulanarak tanıtılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışmanın, kumaşların günümüze kadar yapılmamış katalog çalışmasına bir başlangıç olması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Osmanlı Dokumaları, Selimiye, Çatma, Müze.

SELİMİYE AND ÇATMA WEAVINGS IN ISTANBUL METROPOLITAN MUNICIPALITY MUSEUM COLLECTION

Abstract

One of the most beautiful and easy ways to follow the historical process of weaving, which is in life in every period of humanity, is to benefit from the collections in museums. Considering the rapid wearing of weavings, it is important that they can survive centuries. In this respect, the fact that they are still available in the collections of museums gives them a privilege among other works.

In this context, the Çatma and Selimiye fabrics in the Istanbul Metropolitan Municipality Museum collection are discussed. The fabrics', which reflect the last period of Ottoman weaving, material, technique, ornamentation and usage were examined and grouped, and they are introduced by emphasizing its place in Ottoman fabric art. In addition, this study is aimed to be a start point to a catalog study of fabrics, which has not been done until today.

Keywords: Ottoman Weavings, Selimiye, Çatma, Museum.

* Uzman Öğretim Görevlisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, İstanbul.
ymasaraci@gmail.com / ORCID: 0000-0001-5999-049X.

Giriş

Dokuma kumaş ve giysi gibi tekstil örneklerinin cam, maden, taş vb. malzemelerden yapılmış olan diğer sanat eserlerine nazaran daha az sayıda günümüze ulaştığı bilinmektedir. Bunun en önemli nedenlerinin başında dokumaların daha dayanıksız olmaları gelmektedir. Ayrıca dokumaların döşemelik, giyim kuşam olarak gündelik yaşamda sürekli kullanıldığı da göz önüne alınca yıpranmaları ve kaybolup gitmeleri kaçınılmaz olmuştur. Kültürel miras olarak nitelenebilen tekstil koleksiyonları, diğer sanat eserlerine göre daha dirençsiz ve çabuk yitirilen eserler olmaları sebebiyle de ayrı bir öneme sahiptirler.

Çalışmanın konusunu oluşturan Osmanlı'nın son dönem dokumalarından Çatma ve Selimiye örneklerinin, yurt içi ve yurt dışındaki müze ve özel koleksiyonlarda bulunduğu bilinmekle birlikte, bu dokumalarla ilgili elimizde yeterli araştırma ve çalışma olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda; günümüze kadar ulaşmış ve Osmanlı'nın son dönemlerine tarihlendirilen 19. yüzyılda üretilmiş dokumalar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi müze koleksiyonundaki örneklerden seçilerek incelenmiştir. Bu dönemin temsilcileri olarak da gösterilebilecek olan Çatma ve Selimiye kumaşları çalışmanın ana temasını oluşturmaktadır. Kumaşlar detaylı olarak ele alınıp incelenmiş, özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi müze koleksiyonunda bulunan bu grup kumaşların diğer örneklerinin Topkapı Sarayı Müzesi, Sadberk Hanım Müzesi, Yapı Kredi Bankası ve özel koleksiyonlarda da (Kenan Özbel, Atilla Eşkinozlugil gibi) olduğu bilinmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin müze koleksiyonunda 18. yüzyıl-19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başlarına tarihlendirilen İstanbul yaşamına ait tarihsel, dinsel ve etnografik eserlerin yanı sıra güzel sanatlar, geleneksel sanatlar ve zanaatlarla ilgili eserler bulunmaktadır. Osmanlı'nın son, Cumhuriyetin ilk yıllarının İstanbul'unun sosyal hayatını yansıtan bu eserler arasında tablolar, yazı resimler, tarikat eşyaları, günlük kullanım ve süs eşyaları, kumaşlar vb. İstanbul'un değişik esnaf grubuna ait çeşitli eşya örnekleri de yer almaktadır. Koleksiyonu oluşturan bu eserler müzeye bağış ve satın alma yoluyla gelmişlerdir.

Çalışmanın içeriğinde incelenen müze koleksiyonundaki kumaşlar da aynı yöntemlerle koleksiyona katılmışlar, ancak hangi kumaşın bağış, hangi kumaşın satın alma yöntemiyle müzeye geldiğinin envanter defterlerinde belirtilmemiş olması sebebiyle konuyla ilgili eksik bilgiler bulunmaktadır.

Ele alınan söz konusu dokuma kumaşların üretimleri Osmanlı'nın siyasi ve ekonomik gerileme dönemine denk gelir. Ayrıca bu süreçte Avrupa'daki sanayileşmeyle birlikte fabrika üretimine geçişin yarattığı olumsuzluklar Osmanlı dokumacılığını da etkilemiştir. Bunun için dönemin sultanları tarafından birtakım girişimlerde bulunulmuş, dokumacılık teşvik edilerek canlandırılmaya çalışılmıştır.

Yasemin Masaracı, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları”. Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 299-313.

Osmanlı'nın son döneminde dokumayı canlandırma amacıyla yapılan çalışmaların başında Sultan III. Mustafa'nın Üsküdar Ayazma Camii'nde yaptırdığı kumaş atölyeleri gelmektedir. Bu dönemde daha önce uygulanmamış bir şekilde, bir vakıf olarak cami planında kumaş atölyeleri de yer almış ve inşa edilmiştir. Bu atölyelerde 40 yastıkçı karhanesi, bir lonca odası ve bir harir bükücü karhanesi bulunduğu bilinmektedir (Arça Alpaslan 2009: 77). Yine bu dönemde dokumacılığı önemseyen ve işlerliğini canlandırmak için çaba harcayan Sultan III. Selim, 1805 tarihinde yaptırdığı Selimiye Camii civarında kumaş tezgâhları kurdurmuştur. Tezgâhlarda çok fazla miktarda kumaş dokunmuştur. Bu kumaşlara kurucusuna atfen “Selimiye” adı verilmiş, daha sonra bu isimle tanınmış ve yaygınlaşmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi müze koleksiyonunda bulunan çok sayıda ve çeşitli kumaşlar arasında tespit edilen 13 adet Selimiye, 21 adet Çatma bulunmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere bu kumaşların müze koleksiyonuna ne şekilde geldiği, hangi kumaşın bağış, hangi kumaşın satın alma yöntemiyle alındığı, nerede dokunduğu, kime ait olduğu envanter defterlerinde belirtilmemiştir. Bu nedenlerden dolayı konuyla ilgili bilgiler eksik bulunduğu için kumaşların genel olarak tarihçesi, teknik ve tasarım özellikleri üzerinde durulmuştur.

Selimiye, özellikle de Çatma kumaşlar çoğunlukla günlük ihtiyacı karşılamak üzere dokundukları için, bu kumaşları saray kumaşları gibi saklama gereği duyulmamıştır. Sık kullanılmalarından dolayı çabuk eskimiş ortadan kaybolarak günümüze fazla sayıda örnek ulaşamamıştır. İşte bu noktada günümüze kadar gelmeyi başarmış olan müze koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma kumaş örnekleri dokuma sanatının belli bir dönemini yansıttıkları için özel ve önemlidirler. Ayrıca bu kumaşlar, eski geleneğin son temsilcileri olarak da nitelendirilebilirler.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye Kumaşları

İstanbul Büyükşehir Belediyesi müze koleksiyonunda yer alan Selimiye kumaşları gerek renkleri gerekse desenleri ve de dokuma teknikleri açısından dönemlerinde üretilmiş kumaşlara iyi birer örneklerdir. Müze envanter defterlerinde 13 adet Selimiye kumaş bulunmaktadır. Kumaşın tanımını kısaca özetlenirse;

“Selimiye: 18.yy dan sonra Üsküdar Ayazma Camii civarındaki tezgâhlarda dokunmaya başlanan çözüğü ve atkısı ipekten, genellikle boyuna yollu ve yolların içi küçük çiçekli ipekli kumaştır. Yolları ayıran küçük kutulu ince şeritler, bu kumaşın ayırt edici özelliğidir. Çiçekler klaptanla dokunmuştur. Kumaşın adı III. Selim devrinde, Selimiye Kışlası'nın yapılmasından dolayı verilmiştir. Son zamanlara kadar kadın-erkek entarilerinde ve çocuk kaftanlarında kullanılmıştır” (Gürsu 1988: 27).

Selimiye kumaşlarından çoğunlukla kadın ve erkek giysileri yapılmış olup, kumaşların kenarlarına damgalar yapıldığı kaynaklarda yer almaktadır (Tezcan 1993: 33).

Tablo 1: İBB Müze Koleksiyonundaki Selimiye Kumaşları Listesi

SIRA NO	ENVANTER NO	KATALOG NO	ADET	BOYUTLARI	FOTOĞRAF
1	8898	3250	1	26.8 x 39 cm	
2	8899	3260	1	29.5 x 39 cm	
3	8900	3261	1	39 x 29.5 cm	
4	8901	3256	1	24 x 37.6 cm	
5	8902	3252	1	29.5 x 39 cm	
6	12511	3254	1	73.5 x 46 cm	

Yasemin Masaracı, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları". Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 299-313.

7	726	3253	1	72 x 45 cm	
8	728	3257	1	42 x 32 cm	
9	730	3258	1	46.5 x 36 cm	
10	727	3259	1	35 x 28 cm	
11	731	3249	1	41.5 x 41 cm	
12	732	3255	1	54 x 37 cm	
13	733	3251	1	41 x 30 cm	

Tablo 1’de görülen Selimiye kumaşlarından seçilmiş örneklerin detaylı tanımları aşağıda verilmiştir.

Selimiye Kumaşlar:

Detay

Adı: Selimiye Kumaş

Sıra No: 7

Envanter No: 726

Katalog No: 3253

Boyutları: 72 x 45 cm

Dönemi: 19.yüzyıl

Özellikleri: Kumaş kırmızı renkli çözü ve nohudi atkı iplikleriyle dokunmuştur. Klaptan olan Ay-yıldız motifleri zeminde kaydırmalı eksen düzeniyle yerleştirilmiştir. Kumaş yedi parçanın dikilerek birleşmesinden oluşmuştur. Klaptanlar yer yer dökülmüşlerdir.

Detay

Adı: Selimiye Kumaş

Sıra No:8

Envanter No: 728

Yasemin Masaracı, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları". Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 299-313.

Katalog No: 3257

Boyutları: 42 x 32 cm

Dönemi: 19. yüzyıl

Özellikleri: Kumaş nohudi zemin rengi üzerine, atkı takviyesi ile somon, kahve, yeşil, turuncu ve siyah renklerle desenlendirilmiştir. Zeminde minik çiçek buketleri kaydırmalı eksen üzerinde sıralanmıştır. Kumaş iki parçanın dikilmesi ile oluşmuştur.

Detay

Adı: Selimiye Kumaş

Sıra No: 9

Envanter No: 730

Katalog No: 3258

Boyutları: 46,5 x 36 cm

Dönemi: 19. yüzyıl

Özellikleri: Koyu sarı zemin üzerine, atkı takviyesi ile siyah renk ve klabdanla desenlendirilmiştir. Desen boyuna yollu, dikey dalgalı çiçek ve yapraklıdır. Kumaş beş parçanın dikilerek birleşmesinden oluşmuştur. Renklerde solmalar mevcuttur.

Adı: Selimiye Kumaş

Yasemin Masaracı, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları". Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 299-313.

Sıra No:11

Envanter No: 731

Katalog No: 3249

Boyutları: 41,5 x 41 cm

Dönemi: 19. yüzyıl

Özellikleri: Kumaş nohudi zemin üzerine mavi, siyah ve klaptanla desenlendirilmiştir.

Boyuna yollu olarak çiçek ve yaprak motifleri kıvrım dal biçiminde yerleştirilmiştir. Kıvrımlı yaprak motifleri siyah kontürlü olup, içleri klaptanlıdır. Kumaş dört parçanın birleşmesinden oluşmuştur.

Detay

Adı: Selimiye Kumaş

Sıra No:12

Envanter No: 732

Katalog No: 3255

Boyutları: 54 x 37 cm

Dönemi: 19. yüzyıl

Özellikleri: Kumaş mavi renkli çözü ve krem renkli atkı ile dokunmuştur. Sarı klaptanla yapılmış,kaydırmalı eksen üzerine yerleştirilmiş olan stilize karanfil motifleriyle desenlendirilmiştir.

Detay

Adı: Selimiye Kumaş

Sıra No:13

Envanter No: 733

Katalog No: 3251

Boyutları: 41 x 30 cm

Dönemi: 19. yüzyıl

Özellikleri: Kumaş somon rengi çözü ve atkı iplikleriyle dokunmuştur. Zemin üzerine boyuna yollu, çiçek ve yapraklı kıvrımlı dal motifleri ile desenlendirilmiştir. Yollardan bir sırası bordürsüz, diğeri ise klaptanlarla bordürlenmiştir. Beş parça dikilerek birleştirilmiş ve astarlanmıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Çatma Kumaşlar

Çatma: İpek ve keten ipliklerle dokunmuş bir kumaş çeşidi olan Çatma, teknik özellikleri bakımından kadifenin bir çeşididir. Çatmayı kadifeden ayıran özelliği ise kumaştaki süsleme havlarının kumaş zeminden yüksek olmasıdır. Çatmalar giysilerde özellikle kaftanlarda kullanılmış olmanın yanı sıra döşemelik ve de yastık yüzü olarak kullanılmışlardır. Üsküdar Çatması, Bilecik Çatması veya Bursa Çatması gibi dokundukları yörelere göre isimlendirilmişlerdir (Arseven 1975: 380).

Çatmalar Osmanlı dokumalarındaki kadifeler arasında değerli bir grubu oluştururken, açık bırakılmış atlas zeminler altın yaldız, gümüş klaptan kaplanarak dokunmuşlardır (Atasoy 2001: 223).

Çatma Yastıklar: Günümüze ulaşmış olan çatma dokumalar arasında yastık yüzü olarak yapılmış ve yaygın olarak kullanılmış örneklerin Türk gelenek ve yaşam biçiminde önemli rol

Yasemin Masaracı, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları”. Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 299-313.

aldığı bilinmektedir. Osmanlı’da ihracatı da yapılmış olan Çatma yastık yüzleri hem saraylarda hem de evlerdeki sedirlerde ikili ve dörtlü gruplar halinde kullanılmışlardır (Bilgi 2007: 14).

Çatma dokumaların zeminlerinden daha yüksek havlı olarak yapılmış desenleri; dikey dalgalı dallar, ortada oval madalyonlar ve bunlar arasında kullanılmış çeşitli detay motiflerinin yer aldığı kompozisyonlardır. Kompozisyonlarda çiçek buketlerinin yanı sıra, üzüm dalları, yıldız ve ay motifleri görülür.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi müze koleksiyonundaki Çatmalar da yastık yüzü ve döşemelik olarak kullanılan örneklerdendir. Müze envanter defterlerinde kayıtlı 21 adet Çatma kumaş bulunmaktadır.

Tablo 2: İBB: Müze Koleksiyonundaki Çatma Kumaşlar Listesi

SIRA NO	ENVANTER NO	KATALOG NO	ADET	BOYUTLAR	FOTOĞRAF
1	739	613	1	80 x 45 cm	
2	8756	614	5	90 x 55 cm	
3	8767	612	5	45 x 83 cm	
4	738	3246	1	100 x 53 cm	
5	737	3247	1	123 x 65 cm	

Yasemin Masaracı, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları". Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 299-313.

6	6776	608-609	1 (2parça)	55 x 25.5 cm	
7	6777	607	1	52 x 53.7cm	
8	8917	3248	1	62x54 cm	
9	8889	616	1	50x52cm	
10	6774	611	1	89x46,5 cm	
11	8859	618	1	53,7 x9 cm	
12	8891	615	1	49,5x 258 cm	

Yasemin Masaracı, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları". Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 299-313.

					
13	8894	610	1	98x242 cm	

Tablo 2’de görülen Çatma kumaşlardan seçilmiş örneklerin detaylı tanımları aşağıda verilmiştir.

Çatma Kumaşlar

Detay

Adı: Çatma yastık yüzü

Sıra No:4

Envanter No: 738

Katalog No: 3246

Boyutları: 100 x 53 cm

Dönemi: 19. yüzyıl

Özellikleri: Koyu pembe zemin üzerine kahverengi, nefli renklerle desenlendirilmiştir. İnce konturlü bordür stilize çiçek motiflidir. Ortadaki kontursüz oval madalyon yaprak ve çiçek motiflerinden oluşmaktadır. Aynı motifler köşelerde demet şeklinde yer alır. Zeminde ise küçük motifler serpmeye olarak yerleştirilmiştir.

Yasemin Masaracı, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları". Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 299-313.

Detay

Adı: Çatma yastık yüzü

Sıra No:5

Envanter No: 737

Katalog No: 3247

Boyutları: 123 x 65 cm

Dönemi: 19. yüzyıl

Özellikleri: Koyu krem rengi zemin, klaptanla dokunmuştur. Merkezde çiçek ve yaprak motifleriyle çevrili madalyon bulunmaktadır. Bu yastık klasik yastıkların desenlendirme şemasında olan iki uçtaki nişli bordür yerine, içleri çiçekli dal motifli biri geniş, diğeri ise ince ve kontürlü, bordürlerle desenlendirilmiştir. İki uzun kenardaki ince bordürler ise yine çiçek motiflerinden oluşurlar.

Adı: Çatma yastık yüzü

Sıra No:8

Envanter No: 8917

Katalog No: 3248

Boyutları: 78 x 86 cm

Dönemi: 19. yüzyıl

Özellikleri: Bej zemin üzerine kırmızı renk ile desenlendirilmiştir. Birinden diğesine açılan ve sonsuza giden iri oval geniş konturlu madalyon şemasındadır. Madalyonların her birinin içinde stilize edilmiş birer büyük karanfil motifi yer alır. Karanfillerin içleri de küçük lale ve karanfil motiflidir. Madalyon kontürlerinde ise küçük sümbüller bulunan bir su dolaşır.

Yasemin Masaracı, "İstanbul Büyükşehir Belediyesi Müze Koleksiyonundaki Selimiye ve Çatma Dokumaları". Aydın Uğurlu ve Geleneksel Sanatlar Özel Sayısı, Mart 2022 / 299-313.

Adı: Çatma Kumaş

Sıra No:12

Envanter No: 8891

Katalog No: 615

Boyutları: 49,5 x 258 cm

Dönemi: 19.yüzyıl

Özellikleri: Krem rengi zemin üzerine, bordo rengi birbirini takip eden kenarları dilimli eşkenar dörtgen ve dörtgenlerin içleri stilize çiçek motifleriyle desenlendirilmiştir.

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi, sosyal ve ticari hayatında önemli yere sahip olan dokumacılığın, son döneminde üretilmiş kumaş çeşitlerinden olan ve çalışmada örnekleri verilen Selimiye ve Çatma kumaşlar, desen özellikleri ve ham madde kaliteleri bakımından yapıldıkları dönemin iyi örneklerindedir. Sözü edilen bu kumaşların diğer örneklerinin çoğu günümüze ulaşamamıştır. İşte bu noktada az sayıda bulunmaları, günümüze kadar gelmiş ve bir müze koleksiyonunda yer alma özelliği taşımaları ayrıca Osmanlı dokumacılığının son dönemini yansıtmaları açısından özel ve önemlidirler.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi müze koleksiyonlarındaki 13 adet Selimiye kumaşın 7 adeti ve 21 adet Çatma kumaşın da 5 adeti Yıldız Sarayı içerisindeki Şehir Müzesi'nde 2017 yılına kadar yirmi yıla yakın bir süre sergilenmişlerdir. Müzenin Yıldız Sarayı'ndan taşınması dolayısıyla kumaşlarda depolara kaldırılmışlardır. Sergilenen kumaşlar camlı çerçeve içinde bulduklarından dolayı teknik analizleri ve tanımlamalarında kısıtlı kalmıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi müze koleksiyonundaki Selimiye kumaşlarının desenleri; küçük çiçek ve dalların kaydırmalı eksen üzerinde veya yollu olarak yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Çatma kumaşların bir kısmının astarlı olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmanın bir katalog oluşturulmasına başlangıç olması, ayrıca bu konuda yapılacak olan gelecek çalışmalara ışık tutması amaçlanmıştır.

Kaynakça

- Arça Alpaslan, Sibel (2009). *Bir Reformcu, Şair, Müzisyen Sultan III. Selim Han*. İstanbul: Promat Basım Yayın San. Ve Tic. A.Ş.
- Arseven, Celal Esad (1975). *Sanat Ansiklopedisi (C.1)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Atasoy, Nurhan (2001). *İpek*. İstanbul: TEB İletişim Yayıncılık.
- Bilgi, Hülya (Ed.) (2007). *Osmanlı İpekli Dokumaları Çatma ve Kemha*. İstanbul: MAS Matbaacılık A.Ş.
- Gürsu, Nevber (1988). *Türk Dokumacılık Sanatı*. İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Tezcan, Hülya (1993). *Atlaslar Atlası: Pamuklu, Yün ve İpek Kumaş Koleksiyonu (Yapı Kredi Vedat Nedim Tör Müzesi Pamuklu, Yün ve İpek Kumaş Koleksiyonu)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.